

Vydává ministerstvo financí České republiky ve spolupráci s Českou národní bankou ve vydavatelství *Economia, a. s.*, Praha

© ministerstvo financí ČR

Adresa redakce: Vinohradská 49,
120 74 Praha 2

Telefon: 253 018 nebo 2110, linka 361

Vedoucí redaktor: Ing. Ivan Kočárník, CSc.

Publishers: Ministry of Finance of the Czech Republic in Cooperation with Czech National Bank in Publishing[†] House *Economia*, Prague

© Ministry of Finance of the Czech Republic

Editor's Office: Vinohradská 49,
120 74 Prague 2,
Czech Republic

Editor in Chief: Ivan Kočárník

OBSAH

Aleš BULÍŘ: Československá monetární politika po roce 1989	181
Jiří POSPÍŠIL: Východiska české měnové politiky v roce 1993	201
Rudolf OLŠOVSKÝ: Příliv přímých zahraničních investic do ČR	206
Milena HORČICOVÁ: Nové způsoby participace státu na financování potřeb českého zemědělství	212

Finance a úvěr v zahraničí

Tomáš DOUCHA: Úvěrování zemědělství v USA	218
---	-----

In memoriam

Prof. ing. Jiří Petřivalský, DrSc., člen korespondent ČSAV (8. 6. 1928—19. 2. 1993) 232

Uprostřed čísla:

R. A. MUSGRAVE—P. B. MUSGRAVEOVÁ: **Veřejné finance v teorii a praxi** (8. část): ss. 225—236

Všechny bibliografické údaje včetně údajů o **autorských právech** jsou uvedeny u prvního pokračování v č. 9/92 tohoto časopisu.

Publikováno po dohodě s vydavatelstvím McGraw—Hill, Inc.

CONTENTS

Aleš BULÍŘ: Czechoslovak Monetary Policy after 1989	181
Jiří POSPÍŠIL: Czech Monetary Policy Base for 1993	201
Rudolf OLŠOVSKÝ: Direct Foreign Investment Inflow to the Czech Republic	206
Milena HORČICOVÁ: New Methods of the State Participation in Financing the Czech Agriculture	217

Finance Credit Abroad

Tomáš DOUCHA: Crediting of Agriculture in the U.S.A.	218
--	-----

In the middle of this issue:

R. A. MUSGRAVE—P. B. MUSGRAVE: **Public Finance in Theory and Practice** (Part VIII): pp. 225—236

You can find all bibliographical data including **particulars on copyright** in part I of this series in No 9/92 of this journal.

Published by arrangement with McGraw-Hill, Inc.

Přiliv přímých zahraničních investic do České republiky

Rudolf OLŠOVSKÝ*

Přiliv přímých zahraničních investic se stal v posledních dvou letech významným komponentem platební bilance. V rámci procesu velké privatizace bylo rozpracováno značné množství projektů, v nichž se počítá s účastí zahraničního partnera na modernizaci zastaralých provozů, případně s jeho pomocí při změně výrobního programu.

Přiliv zahraničního kapitálu formou přímých zahraničních investic probíhá ve formě:

- nákupu akcií příslušného podniku od Fondu národního majetku,
- vkladu zahraničního partnera přímo do českého podniku, případně ve formě vytvoření nového právního subjektu na území České republiky.

U takto získaných zdrojů je charakteristické, že nemají stanovenou dobu splatnosti v budoucnosti, a proto nejsou součástí ukazatele hrubá zadluženost (jsou součástí investiční pozice státu) a nevstupují do dluhové služby státu. Převod zisku v konvertibilních měnách a případný zpětný převod vloženého kapitálu je zahraničnímu investorovi právně garantován.

Zahraníční partner se zároveň zpravidla zavazuje k dalším investicím do zakoupeného podniku s využitím zahraničních úvěrů, případně ke zvýšení svého kapitálového vkladu v budoucnosti. Článek se nezabývá rozborem finančních úvěrů čerpaných českými podniky přímo ze zahraničí ani získáním prostředků formou portfoliových investic (např. emise volnoměnových bondů společností COFRIN).

Centrální banka sleduje reálný přiliv zahraničního kapitálu v rámci kapitálového účtu platební bilance státu.

Historie přímých zahraničních investic a legislativní úprava

Přiliv přímých zahraničních investic na území České (resp. České a Slovenské Federativní) republiky začal v roce 1989. Přiliv kapitálu formou přímých zahraničních investic byl pro centrálně plánovanou ekonomiku nezvyklým prvkem. Proto bylo nezbytné upravit zakládání podniku se zahraniční majetkovou účastí

* Ing. Rudolf Olšovský, pracovník České národní banky
Redakce příspěvek obdržela 1. 3. 1993.

legislativně, neboť činnost těchto organizací probíhala mimo rámec státního a devizového plánu. Dne 8. listopadu 1988 byl Federálním shromážděním schválen zákon č. 173 Sb., o podniku se zahraniční majetkovou účastí, který upravoval způsob povolování smluv týkajících se založení a způsobu hospodaření vč. devizové oblasti. Povolení k založení podniku se zahraniční majetkovou účastí podle tohoto zákona uděloval ústřední orgán státní správy, do jehož působnosti spadala činnost podnikání daného subjektu.

Dne 19. dubna 1990 byl schválen zákon č. 112 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 173/1988 Sb., o podniku se zahraniční majetkovou účastí. Tento zákon vstoupil v platnost dnem 1. května 1990. Podle tohoto zákona mohl podnik vzniknout jen na základě a v mezích povolení uděleného federálním ministerstvem financí v dohodě s ministerstvem financí republiky, na jehož území se nacházelo sídlo příslušného podniku. V oblasti bankovníctví udělovala povolení Státní banka československá. Zákon přesně vymezoval obsah žádosti o povolení k založení podniku se zahraniční majetkovou účastí, tvorbu rezervního fondu a jeho doplňování ze zisku a upřesňoval paragrafy týkající se nabídkové povinnosti, vedení devizových účtů a možnosti přijímání úvěrů v cizí měně od tuzemských a zahraničních bank.

Tato legislativní úprava byla dále liberalizována vydáním obchodního zákoníku ve Sbírce zákonů č. 513 dne 18. prosince 1991. V tomto zákoně je stanoveno, že zahraniční osoby mohou podnikat na území ČSFR za stejných podmínek jako čs. osoby, pokud ze zákona nevyplývá jinak (např. v oblasti bankovníctví je nadále nutná licence od centrální banky). Oprávněnost zahraniční osoby podnikat na území ČSFR vzniká ke dni zápisu do obchodního rejstříku, přičemž je současně vymezena oblast podnikání.

Ze stručného legislativního výčtu je patrná postupná liberalizace při možnosti zakládání firem s účastí zahraničního kapitálu na území bývalé federace. Pro úplnost je vhodné připomenout, že v období let 1990 a 1991 byly podepsány mezivládní dohody o ochraně investic s řadou zemí světa.

Přímé zahraniční investice do roku 1990

Před rokem 1990 byly založeny společné podniky AVEX (s holandskou firmou Phillips), HALDEX (s Maďarskem), URALMAŠ a ROBOT (se SSSR). Dále byly založeny společné podniky se zahraničními stavebními firmami (HOTELINVEST, TOURINVEST, RECOOPTOUR, BALNEX), které byly charakteristické minimálním podílem zahraničního partnera na splaceném kapitálu a objemově velkými úvěry použitými na profinancování výstavby hotelů v Praze a v Bratislavě a na rekonstrukce lázeňských kapacit. V letech 1989 a 1990 byly touto formou získány úvěry ve výši 256 mil. USD a 181 mil. USD, použité především na výstavbu hotelů FORUM (Praha a Bratislava), ATRIUM, rekonstrukce hotelu PALACE apod. V roce 1991 došlo např. u Hotelinvestu a Tourinvestu ke zvýšení částek splaceného kapitálu zahraničním partnerem.

Po roce 1990 začala likvidace některých společných podniků vzhledem ke změnám ekonomického prostředí během transformačního procesu čs. ekonomiky. Mezi zrušené podniky patří např. AVEX.

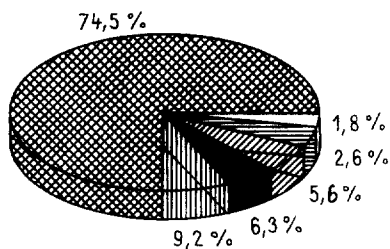
Zakládání společných podniků v roce 1991

Příliv kapitálu formou přímých zahraničních investic v roce 1991 byl zahájen vytvořením doposud největšího společného podniku na území České republiky

Škoda Volkswagen. Kapitál splacený zahraničním partnerem ve volně směnitelných měnách dosáhl částky 11,5 mld. Kčs. Další objemově významné investice byly Sklo Union Glaverbel (1,9 mld. Kčs) a Technoplyn Linde (1,5 mld. Kčs).

Největším investorem bylo v roce 1991 Německo, následované USA, Rakouskem, Belgií a Francií. Mezi ostatními zeměmi, které u nás v roce 1991 investovaly, nalezneme Itálii, Švýcarsko — viz *obrázek č. 1*.

OBRÁZEK č. 1 Teritoriální struktura přímých zahraničních investic k 31. 12. 1991

Spolková republika Německo	12,4 mld. Kčs	74,5 %
Spojené státy americké	1,5 mld. Kčs	9,2 %
Rakousko	1,1 mld. Kčs	6,3 %
Belgie	0,9 mld. Kčs	5,6 %
Francie	0,4 mld. Kčs	2,6 %
ostatní	0,3 mld. Kčs	1,8 %
celkem	16,6 mld. Kčs	100,0 %

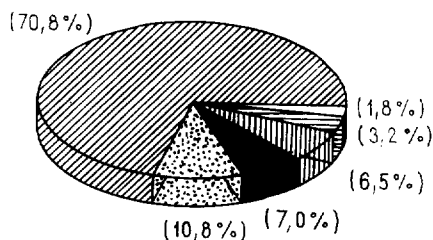
Podle odvětvové struktury bylo v roce 1991 nejvíce investováno do výroby dopravních zařízení (výroba automobilů, výroba výtahů) a do bankovníctví vzhledem k zakládání poboček a reprezentací zahraničních bank, případně bank se smíšeným kapitálem na území ČR. Významné byly také investice v keramickém a sklářském průmyslu, chemii, ve spojích a ve službách (turistika a obchod).

Celkově bylo v roce 1991 splaceno formou přímých zahraničních investic v České republice cca 16,6 mld. Kčs, tj. cca 595 mil. USD — viz *obrázek č. 2*.

Příliv kapitálu formou přímých zahraničních investic v roce 1992

V roce 1992 se příliv kapitálu formou přímých zahraničních investic urychlil, přičemž celková částka splaceného kapitálu na území České republiky v tomto období dosáhla cca 28,4 mld. Kčs, tj. cca 1 mld. USD. Vzhledem ke splacení části podílu firmy Philip Morris za akcie podniku Tabák Kutná Hora se staly největšími investory v roce 1992 Spojené státy americké. USA dále investovaly do strojírenství, chemického a potravinářského průmyslu, v oblasti spojů a obchodu. Druhým největším investorem se stala Francie v souvislosti s investicemi do Čokoládoven Modřany, Čs. aerolinií, bankovníctví, průmyslu stavebních hmot, služeb a strojírenství. Spolková republika Německo investovala do bankovníctví, průmyslu stavebních hmot, v chemickém průmyslu a strojírenství. Belgie se zaměřila na oblast výroby stavebních hmot a velkoplošného skla, na chemický a potra-

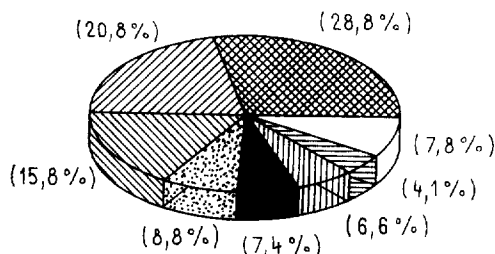
OBRÁZEK č. 2 Odvětvová struktura přímých zahraničních investic k 31. 12. 1991

výroba dopravních zařízení	11,7 mld. Kčs	70,8 %
bankovníctví	1,8 mld. Kčs	10,8 %
chemický průmysl	1,2 mld. Kčs	7,0 %
ostatní výroba	1,1 mld. Kčs	6,5 %
obchod a služby	0,5 mld. Kčs	3,2 %
ostatní	0,3 mld. Kčs	1,8 %
celkem	16,6 mld. Kčs	100,0 %

vinářský průmysl. Švýcarsko se orientovalo na průmysl stavebních hmot, hutnictví barevných kovů, chemický průmysl, potravinářství a bankovníctví. Obdobně tomu bylo u Itálie a Rakouska. Mezi ostatní investory patří Holandsko a Evropská banka pro obnovu a rozvoj. Menší investice v České republice realizovali investoři z Velké Británie, Švédska, Norska, Maďarska, SNS, Španělska a Japonska — viz obrázek č. 3.

OBRÁZEK č. 3 Teritoriální struktura přímých zahraničních investic v roce 1992

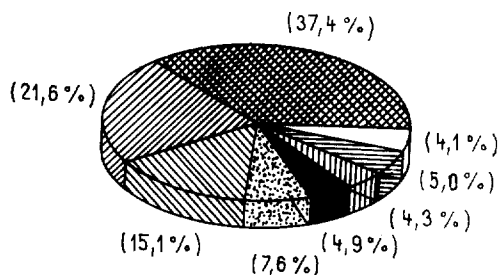

Spojené státy americké	8,2 mld. Kčs	28,8 %
Francie	5,9 mld. Kčs	20,8 %
Spolková republika Německo	4,5 mld. Kčs	15,8 %
Belgie	2,5 mld. Kčs	8,8 %
Švýcarsko	2,1 mld. Kčs	7,4 %
Itálie	1,9 mld. Kčs	6,6 %
Rakousko	1,2 mld. Kčs	4,1 %
ostatní	2,1 mld. Kčs	7,8 %
celkem	28,4 mld. Kčs	100,0 %

Vzhledem k objemově velkým investicím USA a Francie v roce 1992 se snížil zatím dominantní podíl německého kapitálu na investicích v České republice. Po-

dle stavu k 31. 12. 1992 činil podíl Německa na splaceném kapitálu 37,4 % (v roce 1991 činil jeho podíl 74,5 %) — viz *obrázek č. 4*.

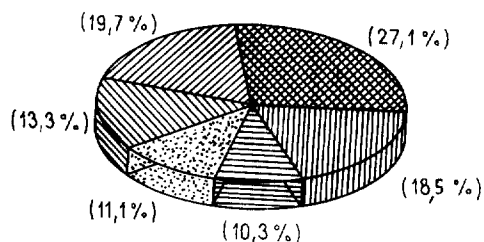
OBRÁZEK č. 4 Teritoriální struktura přímých zahraničních investic podle stavu 31. 12. 1992

Spolková republika Německo	16,8 mld. Kčs	37,4 %
Spojené státy americké	9,7 mld. Kčs	21,6 %
Francie	6,8 mld. Kčs	15,1 %
Belgie	3,4 mld. Kčs	7,6 %
Švýcarsko	2,3 mld. Kčs	5,0 %
Rakousko	2,2 mld. Kčs	4,9 %
Itálie	2,0 mld. Kčs	4,3 %
ostatní	1,8 mld. Kčs	4,1 %
celkem	45,0 mld. Kčs	100,0 %

Největší investice v roce 1992 směřovaly do oblasti „ostatní výroby“ (27,4 %) vzhledem k investici do Tabáku Kutná Hora, do stavebnictví (21 %), potravinářského průmyslu (17 %), bankovního sektoru (10,1 %), chemického průmyslu (6,9 %). V návaznosti na realizované investice se změnila odvětvová struktura zahraničních přímých investic na území České republiky k 31. 12. 1992 — viz *obrázek č. 5*.

OBRÁZEK č. 5 Odvětvová struktura přímých zahraničních investic podle stavu k 31. 12. 1992

výroba dopravních zařízení	12,2 mld. Kčs	27,1 %
ostatní výroba (např. tabák)	8,9 mld. Kčs	19,7 %
průmysl stavebních hmot a stavebnictví	6,0 mld. Kčs	13,3 %
potravinářský průmysl	5,0 mld. Kčs	11,1 %
bankovníctví	4,6 mld. Kčs	10,3 %
ostatní (např. chemie, spoje, obchod)	8,3 mld. Kčs	18,5 %
celkem	45,0 mld. Kčs	100,0 %

Závěr

Význam přílivu přímých zahraničních investic je možné hodnotit z několika pohledů:

- česká ekonomika se potýká s nedostatkem dlouhodobých tuzemských finančních zdrojů nezbytných pro poskytování dlouhodobých úvěrů na modernizaci a strukturální změny. Přímé zahraniční investice a navazující úvěry umožňují tyto zdroje získat;
- zahraniční kapitál současně vytváří předpoklady pro integrační procesy se zeměmi s tržní ekonomikou a především se zeměmi Evropského společenství;
- činnost zahraničních firem na našem území s sebou přináší vedle nových technologií i nové prvky v řízení podniku;
- dochází k přeškolení pracovních sil, vytvářejí se pracovní příležitosti nejen v podniku samém, ale také v navazujících odvětvích (např. ve stavebnictví);
- v podnicích se zahraniční majetkovou účastí je zpravidla vyšší produktivita práce a také mzda se pohybuje nad průměrem ekonomiky.

Příliv přímých zahraničních investic v roce 1992 byl přes dynamický vývoj (ve srovnání s předchozím rokem) nepříznivě ovlivněn jednáním o státoprávním uspořádání ČSFR od poloviny roku 1992. Řada potenciálních investorů odložila rozhodnutí o vstupu kapitálu až po vyjasnění výše uvedeného problému.

V roce 1992 byly patrné první známky investiční aktivity spojené se zahraničními investory v České republice (rekonstrukce budov, výstavba hotelů a benzínových stanic, dovozy strojů a zařízení). Ve srovnání s některými zeměmi východní Evropy je příliv zahraničních investic do České republiky relativně nízký. Podle předběžných údajů byly v roce 1992 realizovány v Maďarsku zahraniční investice v rozsahu cca 2 mld. USD. Stabilizace ekonomické situace v roce 1993 by měla přispět k urychlení přílivu přímých zahraničních investic a ke zvýšení investiční aktivity zahraničních investorů v České republice. Objemově významné investice do zakoupených podniků jsou očekávány počínaje rokem 1993 např. v Glavunionu, v automobilce Mladá Boleslav, v Čokoládovnách Modřany.

SUMMARY

Direct Foreign Investment Inflow to the Czech Republic

The introduction of this article familiarizes with the history and the legal framework of direct foreign investment in Czechoslovakia. Further parts describe development of the direct foreign investment to the Czech Republic in the period 1990—1992. There is a structure of these investments by countries and by sectors of the Czech economy. A brief evaluation of the meaning of the direct foreign investment for the Czech economy is in conclusions of this article.